

راهبرد اقتصاد دانش بنیان الزامات / راهکارها

محمد جعفری^۱

اقتصاد دانش بنیان را ایت بدیم. رشد ثباتان اقتصاد و سیدری اقتصاد دانش بنیان امکان خواهد شد.

بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۳۹۷/۰۳/۰۲

چکیده

مطابق فرمایشات رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی)، تولید ستون فقرات اقتصاد مقاومتی است. معظم له در سال جاری نیز مشخصه خاصی از تولید، یعنی تولید دانش بنیان و اشتغال آفرین را مورد توجه قرار داده‌اند. یادداشت حاضر سعی دارد تا به صورت مختصر به ویژگی‌های اقتصاد دانش بنیان، بررسی وضعیت کشور در شاخص‌های جهانی و الزامات و راهکارهای تحقق این مهم بپردازد.

واژگان کلیدی: دانش بنیان، اشتغال، اقتصاد مقاومتی.

مقدمه

تحقق اقتصاد مقاومتی است؛ چراکه این رویکرد می‌تواند کشور را از خام‌فروشی و صادرات محصولات با ارزش افزوده پایین نجات داده و اقتصاد کشور را به سمت صادرات محصولات با ارزش افزوده بالا سوق دهد. این نوشتار قصد دارد به اختصار با هدف معرفی مشخصه‌های تولید دانش بنیان، ضمن بررسی وضعیت کشور در این شاخص، الزامات توفیق در اجرایی شدن شعار سال را با ارائه توصیه‌های سیاستی اجرایی بیان نماید.

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) طی ۲۲ سال گذشته براساس یکی از اصول مهم مدیریت راهبردی یعنی هدف‌گذاری دقیق کوتاه‌مدت، برای نیل به اهداف میان‌مدت و بلندمدت، اقدام به نام‌گذاری سال به‌عنوان نقشه راه کوتاه‌مدت کشور نموده‌اند. در این میان طی یک دهه گذشته، از «تولید»، به‌عنوان راهبرد اصلی کشور برای برون رفت از مشکلات اساسی اقتصادی در نام‌گذاری سال استفاده کرده‌اند. بر همین اساس، در سال جاری نیز، مشخصه خاصی از تولید، یعنی تولید دانش بنیان و اشتغال آفرین را مورد توجه قرار داده‌اند. بدیهی است توسعه شرکت‌های دانش بنیان یکی از راهبردهای مهم و اثرگذار جهت

۱- ویژگی‌های اقتصاد دانش بنیان

براساس تعریف جهانی، اقتصاد دانش بنیان^۲ به‌کارگیری دانش برای تولید کالاها و

۱. محمد جعفری، رییس پژوهشکده امنیت اقتصادی تدبیر

نیاز به مهارت‌های تخصصی دارد. اقتصاد دانش بنیان در مسیر تکمیل و توسعه و پیشرفت جهانی، به نسل بعد از اقتصاد صنعتی و فراصنعتی، اشاره دارد. شکل زیر تفاوت‌های پارادایمی گذار از اقتصادی صنعتی به سوی اقتصاد دانش بنیان را نشان می‌دهد.

خدمات اطلاق می‌شود. بنابراین در این اقتصاد، نیروی انسانی الزاماً باید از آموزش و مهارت کافی برای تولید دانش بنیان برخوردار باشد. به‌طور ویژه، به بخش بالایی از کارگران ماهر در اقتصاد یک محل، کشور یا جهان اشاره دارد و این ایده که بیشتر مشاغل

شکل ۱: گذار از اقتصاد صنعتی به اقتصاد دانش بنیان و نوآور

اقتصاد دانش بنیان و نوآور	محور گذار	اقتصاد صنعتی
انعطاف‌پذیری از طریق برون‌سپاری	کاهش هزینه	صرفه‌جویی در هزینه از طریق یکپارچه‌سازی عمودی
انتخاب به وسیله بررسی برخط (آنلاین) و کالای سفارشی‌سازی شده	نقش محتوا	محلی برای بازدید مشتری/بازرسی کالای استاندارد شده
شرکت‌ها، همگی تولیدکننده محتوا	مرزهای خاکستری	تمایز ملموس میان تولیدکنندگان مختلف محتوا
زیرساخت‌های بازار توانمندساز تغییرات سریع	رقابت شتاب‌ناک	زیرساخت‌های بازار تحمیل‌گر تغییرات سریع
انتخاب‌های متعدد از طریق کانال‌های متنوع	جابجایی قدرت	انتخاب‌های محدود از طریق کانال‌های محدود
کسب‌وکار مبتنی بر تفاوت در محتوا و ارزش افزوده	مدل‌های کسب‌وکار جدید	کسب‌وکار مبتنی بر شبکه ارزش یکپارچه
منابع نامشهود و افزایش بازده	افزایش بازده	منابع فیزیکی و کاهش بازده

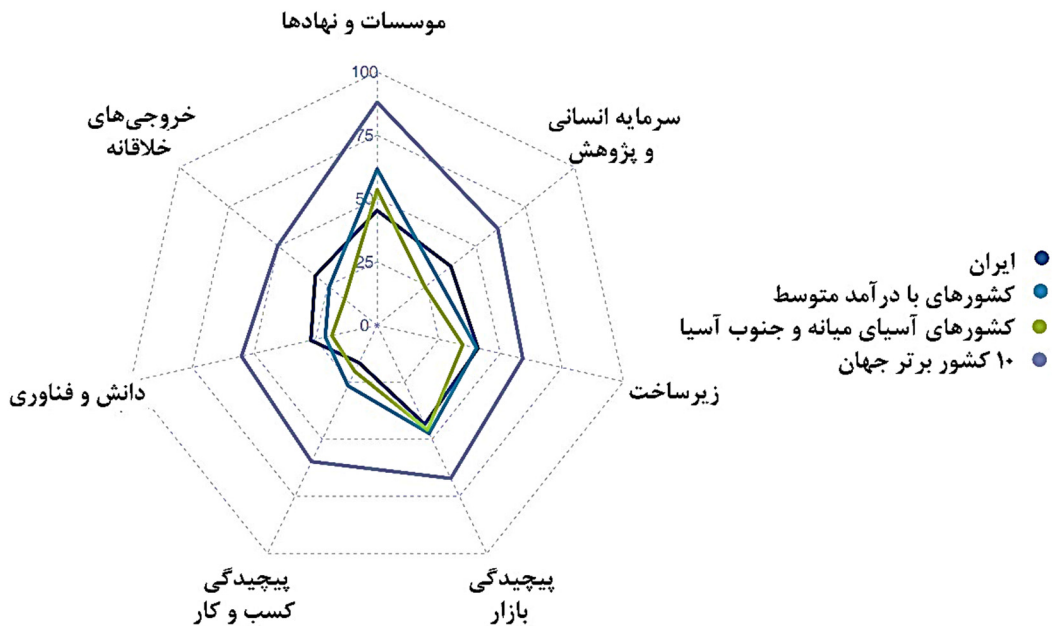
بررسی شود. در ادامه زیر شاخص‌های مربوطه شامل آموزش و منابع انسانی، نظام نوآوری، زیرساخت‌های اطلاعاتی، مشوق‌های اقتصادی و رژیم‌های نهادی است. آمارها نشان می‌دهد در سال ۲۰۲۱ رتبه ایران در این شاخص اقتصاد دانش‌بنیان در جهان ۶۰ و در قاره آسیا، ۱۴ و در آسیای میانه و جنوب رتبه دوم بعد از هند را داراست. ایران در زیرشاخص سرمایه انسانی و تحقیق، دارای رتبه اول این منطقه است. در در زمینه تولید علم، ضعیف‌ترین عملکرد را در محور رژیم‌های نهادی هم در مقایسه با محورهای دیگر و هم در مقایسه با سایر کشورها دارد که این امر، عدم توازن در زیربخش‌های اقتصاد دانش‌بنیان در کشور را نشان می‌دهد.

همانگونه که اشاره شد و از جدول فوق نیز مشخص است، جهت نیل به اقتصاد دانش‌بنیان، نوآور و پیشرو، تحولات پارادیمی را در محورهای مختلف شاهد هستیم که طبیعتاً جهت تحقق و استقرار آن الزاماتی را باید مدنظر قرار داد که در بخش الزامات بدان پرداخته خواهد شد. اما کلید تحول پارادیمی، توجه به انواع فناوری و ارتقا ظرفیت فناورانه است.

۲- وضعیت کشور در دستیابی به اقتصاد دانش‌بنیان

برای بررسی وضعیت کشور در شاخص اقتصاد دانش‌بنیان، لازم است تا با زیرشاخص‌های این شاخص آشنا شده و رتبه ایران در این زیرشاخص

نمودار ۱: مقایسه وضعیت ایران با طبقه‌بندی کشورهای مختلف در حوزه دانش‌بنیان

نتیجه گیری و توصیه های سیاستی

اهمیت روزافزون نقش دانش در اقتصاد به تفکر «اقتصاد دانش بنیان» منجر شده است. اقتصاد دانش بیان نوعی از اقتصاد است که در آن تولید، توزیع و کاربرد دانش، عامل و محرک اصلی رشد اقتصادی، تولید ثروت و اشتغال در تمامی صنایع است. در اسناد بالادستی کشور همچون سند چشم انداز و سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی به لزوم بکارگیری اقتصاد دانش بیان تأکید فراوان شده است. از این رو ضرورت توجه به اقتصاد دانش بنیان و شناسایی مؤلفه های آن و همچنین عملکرد کشور در این راستا نمایان می شود.

نتیجه بررسی و مقایسه اقتصاد دانش بنیان در ایران با سایر کشورهای موفق نشان می دهد که اگرچه ایران در سال های اخیر دستاوردهای ارزشمندی در زمینه سرمایه گذاری در اقتصاد دانش بنیان داشته است ولی هنوز کشور نتوانسته است به خوبی بسترهای مناسب را برای توسعه و بکارگیری اقتصاد دانش بنیان در جهت توسعه اقتصادی و تجاری شدن آن فراهم کند.

بر اساس مبانی اقتصاد دانش بنیان، چهار زیرشاخص این نوع اقتصاد که شامل آموزش و منابع انسانی، نظام نوآوری، زیرساخت های اطلاعاتی، مشوق های اقتصادی و رژیم های نهادی

۳- الزامات دستیابی به اقتصاد دانش بنیان

برای دستیابی به اقتصاد دانش بنیان، همانطور که در شکل ۱ مشخص شد نیل به اقتصاد دانش بنیان نیازمند برخی تحولات نهادی و ساختاری است از جمله آن ها می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- تهیه نگاشت نهادی دستگاه های متولی اقتصاد دانش بنیان و ایجاد پنجره واحد حمایت از صنایع فناورانه و نوآورانه بجای کانال های متعدد
- تقویت خصوصی سازی و برون سپاری امور مربوط به بخش عمومی
- تقویت زیرساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات و دولت الکترونیک
- بازنگری در حقوق مالکیت معنوی با توجه به تغییرات سریع حوزه فناوری در جهان
- تغییر پارادایم در شیوه تنظیم گری دولت در حوزه فناوری و نوآوری از تنظیم گری و قاعده گذاری صرفا ورودی محور به قاعده گذاری خروجی محور
- تسهیل مجوزهای کسب و کار
- تسهیل فرایند ثبت ایده ها، اکتشافات و اختراعات جهت حمایت از سرمایه های نامشهود
- تسهیل فرایند تامین مالی داخلی و خارجی در قالب حمایت های دولتی و حاکمیتی

۱۰- ارائه مشوق‌های اقتصادی و رژیم‌های نهادی از طریق کاهش موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای، بهبود کیفیت نظم و ترتیب و اصلاح قانون و مقررات

می‌شود، باید علاوه بر اینکه به صورت زنجیره‌وار با هم در ارتباط باشند درعین حال هم راستا با هم نیز باشند. بر این اساس برای بهبود وضعیت اقتصاد دانش‌بنیان و اجرایی شدن شعار سال موارد ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- توسعه خدمات دولت الکترونیک و سهولت در راه‌اندازی کسب و کار الکترونیکی
- ۲- حمایت از ارتقای آموزش، اطلاع‌رسانی و آگاهی‌های بنگاه‌های کوچک و متوسط در خصوص تجارت الکترونیک
- ۳- بهره‌برداری از ظرفیت نیروی جوان تحصیل‌کرده و ایجاد بستر مناسب ارتباطی و فنی برای جوانان
- ۴- حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه صنایع دانش‌بنیان داخلی
- ۵- هدایت مسیر ارتقای رتبه علمی اساتید دانشگاه به سمت مقالات علمی مورد سفارش صنایع دانش‌بنیان
- ۶- جایگزینی اقتصاد دانش‌بنیان بجای اقتصاد تولید محور
- ۷- هدایت دانشگاه برای جذب دانشجویان براساس نیاز اقتصاد بنگاه‌های اقتصادی دانش‌بنیان
- ۸- تقویت بخش خصوصی به‌عنوان محور توسعه اقتصاد دانش‌محور.
- ۹- توسعه بخش عمومی در جهت ارائه خدمات دانش‌محور.

